

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ **ĚĚ** **κατά ΕΛΛΑΔΑΣ**

(Προσφυγή αριθ. 39606/09)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

25 Οκτωβρίου 2011

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
SERVICE DES TRADUCTIONS DU MINISTÈRE DES AFFAIRES ETRANGERES
DE LA REPUBLIQUE HELLENIQUE, ATHENES
HELLENIC REPUBLIC, MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, TRANSLATION
SERVICE, ATHENS

Στην υπόθεση **ἸἶἸ κατά Ελλάδας,**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε τμήμα αποτελούμενο από τους:

Nina Vajić, *πρόεδρος,*

Elisabeth Steiner,

Khanlar Hajiyev,

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Julia Laffranque,

Λινό-Αλέξανδρο Σισιλιάνο,

Erik Møse, *δικαστές,*

και τον Søren Nielsen, *γραμματέα τμήματος.*

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 4 Οκτωβρίου 2011,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 39606/09) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από έναν υπήκοο του Κράτους αυτού, τον κύριο **ἸἶἸ** («ο προσφεύγων»), ο οποίος προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 25 Ιουνίου 2009 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Ο προσφεύγων εκπροσωπείται από τους κυρίους Κ. Τσιτσελίκη και Α. Σπάθη, δικηγόρους του συλλόγου Θεσσαλονίκης. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κυρία Φ. Δεδούση, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κύριο Δ. Καλόγηρο, δικαστικό αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Ο προσφεύγων παραπονείται ειδικότερα για παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης λόγω των συνθηκών κράτησής του στα κρατητήρια της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Θεσσαλονίκης.

4. Στις 19 Νοεμβρίου 2010, η πρόεδρος του πρώτου τμήματος αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή στην Κυβέρνηση. Όπως επιτρέπει το άρθρο 29 § 1 της Σύμβασης, αποφασίσθηκε επιπλέον το τμήμα να αποφανθεί συγχρόνως επί του παραδεκτού και επί της ουσίας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Ο προσφεύγων έχει γεννηθεί το 1972 και κατοικεί στη Χωριστή Δράμας.

6. Στις 25 Νοεμβρίου 2003, ασκήθηκε ποινική δίωξη σε βάρος του για κατοχή ναρκωτικών και πρόκληση σοβαρής σωματικής βλάβης.

7. Στις 21 Φεβρουαρίου 2007, το εφετείο Θεσσαλονίκης διέταξε τη σύλληψη και προσωρινή κράτησή του (απόφαση αριθ. 311/2007).

8. Στις 14 Φεβρουαρίου 2009, ο προσφεύγων συνελήφθη από την αστυνομία και τέθηκε υπό προσωρινή κράτηση.

9. Στις 16 Φεβρουαρίου 2009, μεταφέρθηκε στα κρατητήρια της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Θεσσαλονίκης.

10. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι οι συνθήκες κράτησης στα εν λόγω κρατητήρια ήταν απαράδεκτες. Ειδικότερα, υποστηρίζει ότι ο χώρος κράτησης δεν είχε επαρκή αερισμό και φυσικό φωτισμό. Υπήρχε μία αποκρουστική οσμή στον αέρα καθώς και έντονη δυσσομία. Λόγω της έλλειψης εσωτερικής αυλής, δεν υπήρχε χώρος προαυλισμού και, ως εκ τούτου, δεν μπορούσε να βγει από το κελί του. Οι τουαλέτες και το ντους ήταν ανθυγιεινά. Η σωφρονιστική υπηρεσία δεν εξασφάλιζε τη σίτιση των

κρατούμενων και κάθε κρατούμενος δικαιούτο μόνο 5,87 ευρώ ανά ημέρα για να παραγγείλει φαγητό απ' έξω. Ωστόσο, το ποσό αυτό δεν ήταν αρκετό για να καλύψει τις ημερήσιες διατροφικές ανάγκες των κρατούμενων. Τέλος, ο προσφεύγων παραπονείται ότι αποκόπηκε από τον έξω κόσμο λόγω της απαγόρευσης εφοδιασμού με εφημερίδες και της απουσίας τηλεόρασης.

11. Στις 17 Μαρτίου 2009, ο προσφεύγων κατέθεσε αίτηση στο συμβούλιο εφετών Θεσσαλονίκης περί αντικατάστασης του μέτρου της προσωρινής κράτησης με άλλο μέτρο. Στις 2 Απριλίου 2009, το συμβούλιο απέρριψε την αίτηση για το λόγο ότι ο προσφεύγων ήταν ύποπτος φυγής (απόφαση αριθ. 291/2009).

12. Στις 19 Ιουνίου 2009, ο προσφεύγων κατέθεσε αίτηση δυνάμει του άρθρου 572 του κώδικα ποινικής δικονομίας, προκειμένου να ενημερώσει τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών Θεσσαλονίκης για τις συνθήκες κράτησής του και να ζητήσει τη βελτίωση αυτών. Στις 20 Ιουνίου 2009, ενημέρωσε σχετικά και τον Συνήγορο του Πολίτη.

13. Στις 23 Ιουνίου 2009, ο προσφεύγων μεταφέρθηκε στις δικαστικές φυλακές Θεσσαλονίκης.

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

1. Το εθνικό δίκαιο

14. Το άρθρο 572 του κώδικα ποινικής δικονομίας έχει ως εξής:

«1. Ο εισαγγελέας των πλημμελειοδικών του τόπου όπου εκτίεται η ποινή ασκεί τις προβλεπόμενες στον Κώδικα (Ποινικής Δικονομίας) βασικών κανόνων για τη μεταχείριση των κρατούμενων αρμοδιότητές του και μεριμνά για την έκτιση της ποινής και την

εφαρμογή των μέτρων ασφαλείας, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα αυτού, του Ποινικού Κώδικα και των ειδικών νόμων για την εκτέλεση ποινών.

2. Για την άσκηση των κατά την παράγραφο 1 αρμοδιοτήτων του ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών επισκέπτεται τη φυλακή τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα. Κατά τις επισκέψεις αυτές δέχεται κρατούμενους που έχουν ζητήσει ακρόαση».

2. Η εθνική πρακτική

α) Η έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη της 11^{ης} Μαΐου 2007 με τίτλο «Παραμονή ποινικών κρατουμένων σε αστυνομικά κρατητήρια»

15. Από τις 15 έως 16 Μαρτίου 2007, ο Συνήγορος του Πολίτη πραγματοποίησε επίσκεψη στη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλονίκης, τμήμα μεταγωγών, προκειμένου να εξετάσει, μεταξύ άλλων, τις συνθήκες κράτησης.

16. Ο Συνήγορος του Πολίτη σημείωσε τη σημαντική αύξηση του αριθμού κρατουμένων στα κρατητήρια των αστυνομικών τμημάτων της Θεσσαλονίκης από το 2005. Ειδικότερα, επεσήμανε τον μεγάλο αριθμό αλλοδαπών για τους οποίους εκκρεμούσε διαδικασία απέλασης. Πρόσθεσε ότι αυτοί κρατούνταν στα αστυνομικά κρατητήρια για διάστημα μεταξύ δέκα ημερών και τριών μηνών. Επεσήμανε ότι η υποδομή της Αστυνομικής Υποδιεύθυνσης Θεσσαλονίκης και, εν γένει, των αστυνομικών τμημάτων δεν ήταν εκείνη ενός σωφρονιστικού καταστήματος και ότι, συνεπώς, τα αστυνομικά κρατητήρια προσφέρονταν μόνο για κράτηση πολύ μικρής διάρκειας. Ο Συνήγορος του Πολίτη παρέπεμψε σε ένα έγγραφο της αστυνομίας (αριθ. 1026/5/22/1-θ/30.3.2007) όπου αναγνωριζόταν η έλλειψη επαρκούς χώρου στα αστυνομικά κρατητήρια, η πλήρης απουσία χώρου

προαυλισμού, τα προβλήματα υγιεινής, οι ελλείψεις ως προς την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, καθώς και η ύπαρξη προβλημάτων ασφάλειας. Επιπλέον, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε την έλλειψη υποδομής για τη σίτιση των κρατουμένων. Επεσήμανε ότι αντί να διανέμουν γεύματα στους κρατουμένους, οι αρχές έδιδαν σε καθένα εξ αυτών το ποσό των 5,87 ευρώ ημερησίως. Κατά την άποψη του Συνηγόρου του Πολίτη, το ποσό αυτό δεν μπορούσε να είναι πάντα αρκετό, καθώς εξαρτάτο από την τιμολόγηση των γευμάτων που πρόσφερε το εστιατόριο το οποίο, κάθε φορά, παρείχε κατ'αποκλειστικότητα γεύματα στο χώρο κράτησης.

17. Ο Συνήγορος του Πολίτη συμπέρανε ότι η κράτηση σε αστυνομικά κρατητήρια για παρατεταμένη περίοδο συνιστούσε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης. Συνέστησε στις αρμόδιες αρχές να εξασφαλίζουν το ταχύτερο δυνατό σε κάθε άτομο που κρατείται άνω των είκοσι τεσσάρων ωρών τη δυνατότητα άσκησης σε εξωτερικό χώρο και επαρκή σίτιση.

β) Η επιστολή της 13^{ης} Μαΐου 2009 του Συνηγόρου του Πολίτη προς το υπουργείο Δικαιοσύνης, με τίτλο «Παραμονή ποινικών κρατουμένων σε αστυνομικά κρατητήρια»

18. Ο Συνήγορος του Πολίτη υπενθύμισε στο υπουργείο την έκθεσή του της 11^{ης} Μαΐου 2007 (πιο πάνω παράγραφοι 13-15) και υπογράμμισε εκ νέου το πρόβλημα της παρατεταμένης παραμονής κρατουμένων στα αστυνομικά κρατητήρια. Κατά τον Συνήγορο του Πολίτη, το πρόβλημα αυτό ήταν εντονότερο στη βόρεια Ελλάδα λόγω της άρνησης των δικαστικών φυλακών Θεσσαλονίκης να δεχθούν μεγαλύτερο αριθμό κρατουμένων. Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι από το Μάιο του 2007, κι ενώ δύο έτη είχαν παρέλθει, οι συνθήκες κράτησης δεν είχαν βελτιωθεί. Επεσήμανε ότι η κατάσταση ήταν κρίσιμη τόσο για τους

κρατούμενους όσο και για τους αστυνομικούς, όπως τούτο είχε εξάλλου επιβεβαιωθεί από μία έκθεση της Αστυνομικής Διεύθυνσης Ημαθίας. Ο Συνήγορος του Πολίτη είχε ήδη λάβει καταγγελίες σχετικά με το εν λόγω ζήτημα από το δικηγορικό σύλλογο Θεσσαλονίκης και από την ελληνική Λίγκα των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Συγχρόνως, μία ομάδα κρατουμένων είχε αρχίσει απεργία πείνας. Εν κατακλείδει, ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε από το υπουργείο να λάβει γρήγορα όλα τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να επιλύσει το επίμαχο πρόβλημα.

3. Οι διαπιστώσεις της CPT

Η 12^η Γενική Έκθεση δραστηριοτήτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την πρόληψη των βασανιστηρίων και των απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών ή μεταχειρίσεων (CPT), της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 2002:

19. «(...)

«47. Η κράτηση από την αστυνομία είναι (ή τουλάχιστον θα έπρεπε να είναι) μικρής σχετικά διάρκειας. Ωστόσο, οι συνθήκες κράτησης στα κρατητήρια της αστυνομίας πρέπει να πληρούν ορισμένες *στοιχειώδεις προϋποθέσεις*.

Όλοι οι χώροι κράτησης της αστυνομίας πρέπει να είναι καθαροί, να έχουν εύλογες διαστάσεις λαμβανομένου υπόψη του αριθμού των ατόμων που μπορούν να τοποθετηθούν σε αυτούς και πρέπει έχουν επαρκή φωτισμό (ήτοι επαρκή για ανάγνωση εκτός των ωρών ανάπαυσης). Κατά προτίμηση, οι χώροι κράτησης θα πρέπει να διαθέτουν φυσικό φωτισμό. Επιπλέον, οι χώροι αυτοί πρέπει να είναι διαρρυθμισμένοι κατά τρόπο που να επιτρέπουν την ανάπαυση (για

παράδειγμα ένα κάθισμα ή ένας σταθερός πάγκος), τα δε άτομα που υποχρεώνονται να διανυκτερεύσουν υπό κράτηση πρέπει να διαθέτουν ένα στρώμα και καθαρές κουβέρτες, Τα άτομα που κρατούνται από την αστυνομία πρέπει να έχουν πρόσβαση σε κατάλληλες τουαλέτες υπό αξιοπρεπείς συνθήκες και να έχουν κατάλληλες εγκαταστάσεις για να πλένονται. Θα πρέπει να έχουν πρόσβαση ανά πάσα στιγμή σε πόσιμο νερό και να τους προσφέρεται τροφή τις κατάλληλες ώρες, συμπεριλαμβανομένου τουλάχιστον ενός πλήρους γεύματος την ημέρα (δηλαδή κάτι πιο ουσιαστικό από ένα σάντουιτς). Στα άτομα που κρατούνται από την αστυνομία επί 24 ώρες ή περισσότερο θα πρέπει, μέσα στο μέτρο του δυνατού, να παρέχεται η δυνατότητα να ασκούνται καθημερινά σε μη στεγασμένο χώρο.»

(...)»

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 3 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

20. Ο προσφεύγων παραπονείται ότι οι συνθήκες κράτησής του στα κρατητήρια της Αστυνομικής Διεύθυνσης Θεσσαλονίκης αποτέλεσαν απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. Επικαλείται παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

«Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθή εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχειρίσιν απανθρώπους ή εξευτελιστικάς.»

A. Επί του παραδεκτού

21. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι ο προσφεύγων δεν εξάντλησε τα εθνικά ένδικα μέσα. Υποστηρίζει ότι, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, ο προσφεύγων είχε το δικαίωμα να παραπονεθεί για την κατάσταση στον προϊστάμενο της αστυνομίας. Δέχεται ότι ο προσφεύγων κατέθεσε αίτηση δυνάμει του άρθρου 572 του κώδικα ποινικής δικονομίας, προκειμένου να ενημερώσει τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών Θεσσαλονίκης για τις συνθήκες κράτησής του. Υπογραμμίζει, εν τούτοις, ότι ο προσφεύγων δεν κατέθεσε την εν λόγω αίτηση παρά στις 19 Ιουνίου 2009, ενώ βρισκόταν υπό κράτηση από τις 14 Φεβρουαρίου 2009. Κατά την Κυβέρνηση, ο προσφεύγων δεν εξάντλησε τα εθνικά ένδικα μέσα για την περίοδο της κράτησής του από 14 Φεβρουαρίου 2009 έως 19 Ιουνίου 2009. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει, επιπλέον, ότι η αίτηση του προσφεύγοντος έγινε πολύ γρήγορα δεκτή και ότι μεταφέρθηκε τέσσερις ημέρες αργότερα στις δικαστικές φυλακές Θεσσαλονίκης.

22. Ο προσφεύγων ανταπαντά ότι κανένα ένδικο μέσο δε θα μπορούσε να θεραπεύσει την παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης, την οποία είχε ήδη υποστεί. Υποστηρίζει ότι, σε κάθε περίπτωση, οι αρχές γνώριζαν τις συνθήκες κράτησης που επικρατούσαν στα κρατητήρια της αστυνομίας της Θεσσαλονίκης. Επικαλείται ως προς τούτο την έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη της 11^{ης} Μαΐου 2007 με τίτλο «Παραμονή ποινικών κρατουμένων σε αστυνομικά κρατητήρια» (πιο πάνω παράγραφοι 15-17), καθώς και την επιστολή που απέστειλε ο Συνήγορος του Πολίτη στο υπουργείο Δικαιοσύνης με ημερομηνία 13 Μαΐου 2009 (πιο πάνω παράγραφος 18). Τέλος, ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι ουδέποτε έλαβε απάντηση από τον εισαγγελέα αναφορικά με την αίτησή του της 19^{ης} Ιουνίου 2009 και ότι, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να υποστηρίξει, με βεβαιότητα, αν η μεταφορά του πραγματοποιήθηκε κατόπιν της αίτησής του στον εισαγγελέα ή κατόπιν της επικοινωνίας του με τον Συνήγορο του Πολίτη.

23. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η βάση του κανόνα της εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων που διατυπώνεται στο άρθρο 35 § 1 της Σύμβασης συνίσταται στο ότι, πριν να προσφύγει ενώπιον διεθνούς δικαστηρίου, ο προσφεύγων πρέπει να έχει δώσει στο υπεύθυνο Κράτος την δυνατότητα να επανορθώσει τις επικαλούμενες παραβιάσεις με τα εθνικά μέσα, χρησιμοποιώντας τα δικαστικά βοηθήματα που προσφέρονται από την εθνική νομοθεσία αρκεί αυτά να αποδεικνύονται αποτελεσματικά και επαρκή (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Fressoz et Roire κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 29183/95, § 37, CEDH 1999-I). Πράγματι, το άρθρο 35 § 1 της Σύμβασης δεν προβλέπει παρά μόνον την εξάντληση των ενδίκων μέσων που σχετίζονται με τις επίδικες παραβιάσεις και είναι διαθέσιμα και επαρκή. Πρέπει να υπάρχουν σε επαρκή βαθμό βεβαιότητας, όχι μόνον στην θεωρία, αλλά και στην πράξη, άλλως στερούνται της απαιτούμενης αποτελεσματικότητας και προσβασιμότητας. Το εναγόμενο Κράτος έχει την ευθύνη να καταδείξει ότι οι απαιτήσεις αυτές εκπληρώνονται (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Dalia κατά Γαλλίας*, 19 Φεβρουαρίου 1998, § 38, *Recueil des arrêts et décisions* 1998-I).

24. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η Κυβέρνηση αναφέρεται σε δύο ένδικα μέσα στα οποία είχε πρόσβαση ο προσφεύγων: την προσφυγή στον προϊστάμενο της αστυνομίας και την αίτηση στον εισαγγελέα που προβλέπει το άρθρο 572 του κώδικα ποινικής δικονομίας. Σε ό,τι αφορά το πρώτο ένδικο μέσο, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι έχει διαπιστώσει σε πολυάριθμες περιπτώσεις ότι η προσφυγή στον ιεραρχικά προϊστάμενο της αστυνομίας δεν μπορεί να θεωρηθεί αποτελεσματικό ένδικο μέσο υπό την έννοια του άρθρου 35 § 1 της Σύμβασης (βλέπε *A.A. κατά Ελλάδας*, αριθ. 12186/08, §§ 45-46, 22 Ιουλίου 2010, *Rahimi κατά Ελλάδας*, αριθ. 8687/08, § 77, 5 Απριλίου 2011, *R.U. κατά Ελλάδας*, αριθ. 2237/08, § 59, 7 Ιουνίου 2011, *Ευφραιμίδη κατά Ελλάδας*, αριθ. 33225/08, § 28, 21 Ιουνίου 2011). Στις προαναφερόμενες αποφάσεις, το Δικαστήριο υπογράμμισε την έλλειψη

σαφήνειας σχετικά με τη διαδικασία σύμφωνα με την οποία θα μπορούσε να ασκηθεί προσφυγή στον προϊστάμενο της αστυνομίας και τον τύπο καταγγελιών που θα μπορούσαν να του υποβληθούν. Επιπλέον, εξέφρασε επιφυλάξεις ως προς την αμεροληψία και την αντικειμενικότητα αυτού, κάτι που θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την αποτελεσματικότητα του εν λόγω ενδίκου μέσου.

25. Ως προς το ένδικο μέσο που προβλέπει το άρθρο 572 του κώδικα ποινικής δικονομίας, το Δικαστήριο διαπιστώνει καταρχήν ότι ο προσφεύγων δεν παρέλειψε να το ασκήσει. Εκτιμά ότι ο ισχυρισμός της Κυβέρνησης σύμφωνα με τον οποίο ο προσφεύγων έπρεπε να το έχει ασκήσει νωρίτερα προκειμένου να πραγματοποιηθεί ταχύτερα η μεταφορά του στις δικαστικές φυλακές Θεσσαλονίκης, συνδέεται στενά με την ουσία της αιτίασης επί του πεδίου του άρθρου 3 και αποφασίζει να τον συνενώσει με την επί της ουσίας εξέταση.

26. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι αυτή η αιτίαση δεν είναι προδήλως αβάσιμη υπό την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανένα άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

27. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι ισχυρισμοί του προσφεύγοντος είναι αόριστοι και ότι αυτός δεν απέδειξε ότι οι συνθήκες κράτησής του συνιστούν απάνθρωπη μεταχείριση η οποία αγγίζει τον απαιτούμενο ελάχιστο βαθμό σοβαρότητας ώστε να εμπίπτει στο πεδίο του άρθρου 3. Υποστηρίζει ότι σε ό,τι αφορά τη σίτιση των κρατουμένων, δυνάμει διάταξης του προϊσταμένου της Διεύθυνσης εσωτερικών υποθέσεων της αστυνομίας της Θεσσαλονίκης, αυτοί μπορούσαν, από τις 22 Απριλίου 2009, να σιτίζονται μεσημέρι και βράδυ στο κυλικείο της αστυνομίας

Θεσσαλονίκης, όπου ομοίως σιτίζονταν οι αστυνομικοί και το πολιτικό προσωπικό αυτής.

28. Αναφορικά με τη σίτιση, ο προσφεύγων επιβεβαιώνει ότι λίγο μετά την άφιξή του, το σύστημα σίτισης είχε αλλάξει: οι κρατούμενοι είχαν πράγματι τη δυνατότητα να σιτίζονται στο κυλικείο της αστυνομίας μόνο το μεσημέρι και το βράδυ, κάτι που τους στερούσε ωστόσο το πρωινό.

29. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι για να εμπίπτει στο πεδίο του άρθρου 3, μία κακομεταχείριση πρέπει να είναι ενός ελάχιστου βαθμού σοβαρότητας. Η εκτίμηση του ελάχιστου αυτού είναι κατ'ουσία σχετική. Εξαρτάται από το σύνολο των δεδομένων της υπόθεσης, ιδίως από τη διάρκεια της μεταχείρισης και από τις σωματικές ή πνευματικές επιπτώσεις της, όπως και, ενίοτε, από το φύλο, την ηλικία και την κατάσταση της υγείας του θύματος (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Van der Ven κατά Ολλανδίας*, αριθ. 50901/99, § 47, CEDH 2003-II). Το Δικαστήριο έχει κρίνει έτσι ότι μία μεταχείριση ήταν «εξευτελιστική» εφόσον από τη φύση της δημιουργούσε στα θύματα αισθήματα φοβίας, αγωνίας και κατωτερότητας ικανά να τα ταπεινώσουν και να τα εξευτελίσουν (βλέπε *Kudla κατά Πολωνίας* [GC], αριθ. 30210/96, § 92, CEDH 2000-XI).

30. Τα στερητικά της ελευθερίας μέτρα συνοδεύονται αναπόφευκτα από ταλαιπωρία και ταπείνωση. Αν και πρόκειται για μία αναπόδραστη πραγματική κατάσταση, η οποία, ως τέτοια και αφ'εαυτής, δεν επιφέρει παραβίαση του άρθρου 3, η διάταξη αυτή επιβάλλει εν τούτοις στο Κράτος να εξασφαλίσει το να κρατείται οποιοδήποτε στερηθέν της ελευθερίας του άτομο υπό συνθήκες συμβατές με τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, οι τρόποι εκτέλεσης των μέτρων να μην το υποβάλλουν σε αγωνία ή δοκιμασία εντάσεως η οποία υπερβαίνει το αναπόφευκτο επίπεδο πόνου το οποίο συνεπάγεται ένα τέτοιο μέτρο και, λαμβανομένων υπόψη των πρακτικών απαιτήσεων της φυλάκισης, να διασφαλίζονται κατά τρόπο επαρκή η υγεία και η καλή κατάστασή του (πιο πάνω αναφερόμενη

απόφαση *Kudla*, §§ 92-94, *Ramirez Sanchez κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 59450/00, § 119, CEDH 2006-...).

31. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι συνθήκες κράτησης στα κρατητήρια της Αστυνομικής Διεύθυνσης Θεσσαλονίκης έχουν ήδη αποτελέσει αντικείμενο αποφάσεων στις οποίες το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης (βλέπε *Βαφειάδης κατά Ελλάδα*, αριθ. 24981/07, §§ 30-39, 2 Ιουλίου 2009, *Shuvaev κατά Ελλάδα*, αριθ. 8249/07, §§ 28-41, 29 Οκτωβρίου 2009).

32. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει επιπλέον ότι η Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί την ακρίβεια των ισχυρισμών του προσφεύγοντος ως προς τις συνθήκες κράτησής του, οι οποίοι εξάλλου επαληθεύονται από τις διαπιστώσεις του Συνηγόρου του Πολίτη (πιο πάνω παράγραφοι 15-18). Αν και το σύστημα σίτισης των κρατουμένων βελτιώθηκε από τις 22 Απριλίου, ωστόσο τα υπόλοιπα προβλήματα παραμένουν, ήτοι η ανθυγιεινότητα των χώρων κράτησης, η έλλειψη χώρου προαυλισμού και η απουσία οποιουδήποτε μέσου ψυχαγωγίας.

33. Ωστόσο, ο προσφεύγων παρέμεινε πάνω από τέσσερις μήνες σε ένα χώρο προορισμένο να φιλοξενεί κρατουμένους για μικρή διάρκεια και ο οποίος δεν ήταν προσαρμοσμένος στις ανάγκες μίας παρατεταμένης κράτησης (βλέπε, *mutatis mutandis*, *Kaja κατά Ελλάδα*, αριθ. 32927/03, §§ 49-50, 27 Ιουλίου 2006 και *Dougoz κατά Ελλάδα*, αριθ. 40907/98, § 48, CEDH 2001-II). Για τους δύο πρώτους μήνες της κράτησής του, προστίθεται ομοίως το πρόβλημα της σίτισης (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Βαφειάδης*, § 35, πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Shuvaev*, §§ 37 και 39).

34. Το Δικαστήριο δεν μπορεί να συνταχθεί ούτε με τον ισχυρισμό της Κυβέρνησης βάσει του οποίου ο προσφεύγων ευθύνεται για την κατάσταση για την οποία παραπονείται διότι καθυστέρησε να ασκήσει το προβλεπόμενο στο άρθρο 572 του κώδικα ποινικής δικονομίας ένδικο μέσο.

Εκτιμά ότι το εναγόμενο Κράτος δεν μπορεί να απαλλαγθεί από την ευθύνη του σχετικά με τις συνθήκες κράτησης απαιτώντας από τον προσφεύγοντα να ενεργήσει γρήγορα προκειμένου να αποφύγει μία ευρέως γνωστή κατάσταση δημιουργηθείσα από την αμέλεια των αρχών ή τις ατέλειες του συστήματος που επιτρέπει την κράτηση ποινικών κρατουμένων σε αστυνομικά κρατητήρια. Το Δικαστήριο έχει, επιπλέον, αμφιβολίες ως προς την αποτελεσματικότητα του εν λόγω ενδίκου μέσου. Υπενθυμίζει καταρχήν ότι έγκειται στην Κυβέρνηση η οποία υποστηρίζει ότι δεν εξαντλήθηκαν τα ένδικα μέσα, να πείσει το Δικαστήριο ότι το ένδικο μέσο ήταν αποτελεσματικό και διαθέσιμο, τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη, κατά τον χρόνο κατά τον οποίο συνέβησαν τα περιστατικά, ότι, δηλαδή, το εν λόγω ένδικο μέσο ήταν προσβάσιμο, ικανό να προσφέρει στον προσφεύγοντα θεραπεία των παραπόνων του και ότι παρουσίαζε εύλογες προοπτικές επιτυχίας (*Sejdovic κατά Ιταλίας* [GC], αριθ. 56581/00, § 46, CEDH 2006-II). Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν ισχύει στην παρούσα υπόθεση. Σημειώνει επιπλέον ότι ο προσφεύγων ουδέποτε έλαβε απάντηση από τον εισαγγελέα στην αίτησή του με ημερομηνία 19 Ιουνίου 2009 και ως εκ τούτου τίποτα δεν καταδεικνύει, με βεβαιότητα, ότι η μεταφορά του προσφεύγοντος πραγματοποιήθηκε κατόπιν αυτής της αίτησης: μπορεί πράγματι να εξηγηθεί από άλλους παράγοντες όπως, για παράδειγμα, η επικοινωνία του προσφεύγοντος με τον Συνήγορο του Πολίτη στις 20 Ιουνίου 2009. Υπό αυτές τις συνθήκες, το Δικαστήριο θεωρεί ότι συντρέχει λόγος να απορριφθεί η ένσταση της Κυβέρνησης περί μη εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων.

35. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι συνθήκες κράτησης του προσφεύγοντος στα κρατητήρια της Αστυνομικής Διεύθυνσης Θεσσαλονίκης σε συνδυασμό με τη μακρά διάρκεια αυτής (ήτοι, τέσσερις μήνες και πέντε ημέρες), αναλύονται σε μία απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3.

36. Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

37. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

38. Ο προσφεύγων αξιώνει 7.000 ευρώ για την ηθική βλάβη που υποστηρίζει ότι υπέστη.

39. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι το αιτούμενο ποσό είναι υπερβολικό και ότι μία διαπίστωση της παραβίασης θα συνιστούσε αφ'εαυτής μία επαρκή δίκαιη ικανοποίηση.

40. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι ο προσφεύγων υπέστη ηθική βλάβη, λόγω ιδίως της ταπείνωσης και της απογοήτευσης που του προκάλεσε η παραβίαση των δικαιωμάτων του που εγγυάται το άρθρο 3 της Σύμβασης και ότι αυτή η βλάβη δεν αποζημιώνεται επαρκώς από τη διαπίστωση της παραβίασης. Θεωρεί ότι συντρέχει λόγος να επιδικάσει στον προσφεύγοντα ολόκληρο το αιτούμενο ποσό, ήτοι 7.000 ευρώ, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος.

Β. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

41. Ο προσφεύγων αξιώνει ομοίως 2.000 ευρώ για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου. Υποστηρίζει ότι λόγω έλλειψης πόρων, δεν έχει καταβάλει έως σήμερα τη δικηγορική αμοιβή.

42. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το αιτούμενο ποσό ουδόλως αιτιολογείται.

43. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης στη βάση του άρθρου 41 προϋποθέτει την απόδειξη της πραγματικότητας, της αναγκαιότητάς τους και, επιπλέον, του εύλογου χαρακτήρα του ύψους τους (*Ιατρίδης κατά Ελλάδας* [GC], no. 31107/96, § 54, CEDH 2000-XI). Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων δεν προσκομίζει κανένα έγγραφο σε στήριξη της αξίωσής του. Το Δικαστήριο εκτιμά επομένως ότι πρέπει να απορριφθεί το αίτημα του προσφεύγοντος.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

44. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Συνενώνει με την επί της ουσίας την ένσταση της Κυβέρνησης περί μη εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσω των λόγων ότι ο προσφεύγων δεν έκανε έγκαιρη χρήση της δυνατότητας προσφυγής στον εισαγγελέα που προβλέπει το άρθρο 572 του κώδικα ποινικής δικονομίας και την απορρίπτει.*

2. Κηρύσσει την προσφυγή παραδεκτή.
3. Αποφαίνεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης.
4. Αποφαίνεται ότι:
 - α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στον προσφεύγοντα, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, 7.000 (επτά χιλιάδες) ευρώ για ηθική βλάβη, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται ως φόρος,
 - β) ότι, από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα προσαυξηθεί με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.
5. Απορρίπτει το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 25 Οκτωβρίου 2011 κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

Søren Nielsen

Γραμματέας

(υπογραφή)

Nina Vajić

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου

εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 16 Νοεμβρίου 2011.

Ο μεταφραστής Αλέξανδρος Πετρουτσόπουλος